

Økonomisk Revue.

Kongresser: Nationaløkonomisk Kongres i Bremen. — Nekrolog Wolowski, Casimir-Perier, Franqueville, Harr. Martineau.

Kjøbenhavn, den 31te Oktober 1876.

Sommerens og Efteraarets Maaneder have iaar, som altid, været Kongressernes Tid: den nationaløkonomiske Kongres i Bremen (Septbr.), den socialvidenskabelige Kongres i Clermont-Ferrand, den statistiske Kongres i Budapest (Septbr.) Social Science Congress i Glasgow, trades unions Kongres i Newcastle, Arbejderkongressen i Paris, forskjellige kooperative Kongresser m. m. fl. Ogsaa paa den hygiejniske Kongres i Bruxelles (Septbr.—Oktbr.) og paa den folkeretlige Kongres i Bremen (Septbr.) behandlede flere vigtige socialøkonomiske Spørgsmaal. Derimod opgav «l'Institut de droit international», paa Grund af Tidsforholdene, sin til Zürich (Septbr.) indkaldte Sammenkomst, og den i vor «økonomiske Revue» B. VII S. 393 bebudede nationaløkon. Kongres i Bruxelles (Septbr.) til Minde om Udgivelsen af «Wealth of Nations» er ligeledes bleven opgivet.

Den syttende tyske nationaløkonomiske Kongres, der bl. A. fik en særlig Interesse derved, at Eisenachermændene havde givet Møde*), afholdtes i de sidste Dage af September i Bremen, under Forsæde af Dr. Braun (Wiesbaden).

Efter at Indledningsformaliteterne vare foretagne, og efter at Præsidenten havde holdt Aabningstalen og budt Socialpolitikkerne Velkommen, begyndte Kongressen Behandlingen af det første Punkt paa Dagsordenen: Værditold eller Vægttold?, der indledes af Seyffardt (Crefeld) og Dr. Hertzka (Wien). Førstnævnte fremhævede, at Spørgsmaalet i og for sig Intel

*) Jfr. vor «økonomiske Revue» N. T. Bd. VI S. 467 og Bd. VII S. 223.

Økonomisk Revue.

Kongresser: Nationaløkonomisk Kongres i Bremen. — Nekrolog Wolowski, Casimir-Perier, Franqueville, Harr. Martineau.

Kjøbenhavn, den 31te Oktober 1876.

Sommerens og Efteraarets Maaneder have iaar, som altid, været Kongressernes Tid: den nationaløkonomiske Kongres i Bremen (Septbr.), den socialvidenskabelige Kongres i Clermont-Ferrand, den statistiske Kongres i Budapest (Septbr.) Social Science Congress i Glasgow, trades unions Kongres i Newcastle, Arbejderkongressen i Paris, forskjellige kooperative Kongresser m. m. fl. Ogsaa paa den hygiejniske Kongres i Bruxelles (Septbr.—Oktbr.) og paa den folkeretlige Kongres i Bremen (Septbr.) behandlede flere vigtige socialøkonomiske Spørgsmaal. Derimod opgav «l'Institut de droit international», paa Grund af Tidsforholdene, sin til Zürich (Septbr.) indkaldte Sammenkomst, og den i vor «økonomiske Revue» B. VII S. 393 bebudede nationaløkonom. Kongres i Bruxelles (Septbr.) til Minde om Udgivelsen af «Wealth of Nations» er ligeledes bleven opgivet.

Den syttende tyske nationaløkonomiske Kongres, der bl. A. fik en særlig Interesse derved, at Eisenachermændene havde givet Møde*), afholdtes i de sidste Dage af September i Bremen, under Forsæde af Dr. Braun (Wiesbaden).

Efter at Indledningsformaliteterne vare foretagne, og efter at Præsidenten havde holdt Aabningstalen og budt Socialpolitikkerne Velkommen, begyndte Kongressen Behandlingen af det første Punkt paa Dagsordenen: Værditold eller Vægttold?, der indledes af Seyffardt (Crefeld) og Dr. Hertzka (Wien). Førstnævnte fremhævede, at Spørgsmaalet i og for sig Intel

*) Jfr. vor «økonomiske Revue» N. T. Bd. VI S. 467 og Bd. VII S. 223.

havde at gøre med Spørgsmaalet: Beskyttelse eller Frihandel?, uagtet Beskyttelsesmændene have en vis Tilbøjelighed til at skrive Værditolden paa deres Fane. Han vilde gjerne indrømme disse Mænd, at Værditolden havde noget Bestikkende ved sig, og at en uhensigtsmæssigt ordnet Vægttold kunde føre til, at de simple Varer beskattedes uforholdsmæssigt haardt; men han hævdede, at denne Mangel ikke nødvendigvis fulgte med Vægttolden, men kun var en Følge af en uhensigtsmæssig Ordning af den. Vanskelighederne ved Værditolden vare væsenlig af praktisk Art: Umuligheden i at bestemme mange Varers Værdi; forskjellig Taxation af de samme Varers Værdi; Fristelse til Uredelighed osv. Fordelen ved Vægttolden var den positive Sikkerhed og Bestemthed, der fulgte med den. — Dr. Hertzka acentuerede særlig den Tendens, Værditolden har til yderligere at skærpe Varernes Værdifluktuationer. — Af Modpartiet, med Bück (Düsseldorf) til Ordfører, blev der stillet et Forslag, hvorved Værditolden anbefalede; men Kongressen forkastede med 112 mod 96 St. dette Forslag, hvorefter den Seyffardt'ske Resolution vedtoges saalydende: «I Erkjendelse af at Værditold vel synes at være fordelagtig for mange Vareklasser, hvorunder der hører Artikler med meget forskjelligt Forhold mellem Værdi og Vægt; i yderligere Erkjendelse af at Formaalet for en rigtig Normering af Tolden dog ogsaa kan opnaas ved en Leddeling af Vægttolden; i endelig Erkjendelse af at — ifølge Erfaringerne fra alle de Lande, der opkræve Værditold —, Værditoldsystemet bereder den legitime Handel uberegnelige Vanskeligheder og det fri Samkvem saavel som den sunde Konkurrence alvorlig Skade, — erklærer Kongressen, at Vægttold (resp. Rum- og Styktold) fortjener Fortrinnet fremfor Værditold.»

Allerede under Foretagelsen af denne Sag havde Frihandelsmænd og Beskyttelsesmænd haft Lejlighed til at prøve Kræfter; men det næste Punkt, om Afslutning af Handelstraktater eller Fornyelsen af saadanne, skulde dog føre til langt alvorligere Sammenstød. A. Lammers (Bremen), der indledede denne Sag, ytrede bl. A.: Tyskland har for Tiden langt lettere ved at afslutte Handelstraktater med andre Folk end paa den Tid, da de Traktater, der nu udløbe, afsluttedes. Dengang blev Under-

handlernes Energi lammet ved Hensynet til modstræbende eller maaske endog fjendlige Regeringer; nu findes der ikke længere saadanne Regeringer i Tyskland. Heller ikke de toldpolitiske Partier staa i Grunden saa langt fra hinanden, som man kunde tro, og som de gjorde for halvandet Aarti siden. De Beskyttelsesideer og den almindelige socialpolitiske Reaktion, som man har sporet i de senere Aar, møder i Almindelighed i Industri og Handel mindre Stof og mindre Stemning, end der var tilstede i Begyndelsen af Treserne. Den altovervejende Del af Handelsraadene anerkjender de bestaaende Traktaters store Nytte og gunstige Indflydelse, og intet Handelsraad har udtalt sig imod Afslutningen af ny Traktater. Nu er det imidlertid en bekjendt Sag, at disse Traktater blev afsluttede i et frihandlerisk Formaal, og at de ogsaa have virket i Retning af Frihandel, og Beskyttelsesmændene i Begyndelsen af Tres'erne modsatte sig dem ogsaa bestemt. Ønskerne om højere Told i de tyske Tarifer opvejes fuldstændigt af Ønskerne om lavere Told i de fremmede Tarifer, og det er ikke Handelsstædernes Meninger, der her gjøre Udslaget. Den hyppigt tilbagevendende Fordring paa Gjensidighed eller Lighed mellem de tyske og de fremmede Toldsatser gjælder i Almindelighed mere en Nedsættelse af de fremmede end en Forøgelse af de tyske Toldsatser. Heri ligger Muligheden for at tilvejebringe en Forstaaelse mellem de industrielle Interesser paa den ene Side og de agrikole og kommercielle paa den anden Side, eller mellem den nationale Produktion og det store konsumerende Publikum. Vilde vi udelukkende fæste Blikket paa dettes Vel, kunde man opkaste det gamle Spørgsmaal, om man ikke fremfor alle Handels-traktater burde foretrække en systematisk og konsekvent Rensning af Tarifen for enhver Beskyttelsestold og enhver unyttig o: lidet indbringende Told. I den exporterende Industris Interesse, som ogsaa i Handelens og Skibsfartens Interesse, kunde det konsumerende Publikum bekvemme sig til at anlage Handelstraktaterne, naar det, som hidtil, sikredes mod Tilbage-skridt. Kun Et er ugunstigt for den forestaaende Underhandling: Minister Delbrücks Tilbagetræden. Et almindeligt Forhandlings-program kan Gjensidigheden eller Pariteten ikke afgive paa

Grund af Traktaternes Mangfoldighed; men som Argument under Underhandlingen, kan der muligvis henvises til manglende Lighed og Gjensidighed, ligesom ogsaa Trusel om Retorsion, om Indførelsen af en for det paagældende Land særlig ubehagelig Told, kan bruges som diplomatisk Pressionsmiddel, under visse særlige Omstændigheder; kun mærke man sig, at dette Vaaben er et tveægget Sværd, der kun maa bruges med yderste Varsomhed. Til Differentialtoldsystemet bør man ikke vende tilbage, bortset fra enkelte Undtagelsestilfælde. De enkelte Toldnedsættelser skulle ikke her omtales; kun henstilles Tanken om en overensstemmende ren Forbrugsskat paa Sukker i hele det vestlige Evropa til Overvejelse. Hvad Afslutningen af ny Handels- og Skibsfartstraktater angaar, er det for Tyskland af største Vigtighed at faa Rusland og de Forenede Stater til at gaa ind herpaa. — Efter Lammers talte Büek (Düsseldorf), der først beklagede sig over, at de liberale Blade skar Agrarier, Socialdemokrater og Beskyttelsesmænd over én Kam, hvorefter han gik ind paa en Sammenligning af de største Industrilandes økonomiske Stilling, og kom til det Resultat, at kun Frankrig gaar frem, fordi det udfører mere end det indfører af Fabrikata, hvorimod Indførsel af Consumtibilier, Raa- og Hjælpestoffer er større end Udførselen. England og endnu mere Tyskland gik det derimod tilbage med. Taleren indrømmede, at fuldstændig Gjensidighed er en Umulighed, men ønskede, at man ved Afslutningen af ny Traktater dog vilde være betænkt paa at opnaa Kompensationer. — Som første Ordfører for Beskyttelsesmændene optraadte Dr. Stöpel (Frankfurt), der i Principet udtalte sig imod Handelstraktater og for Vedtagelsen af en autonom Tarif. Lod Principet sig ikke udføre, og maatte man tage Hensyn til Kjendsgjerningerne, saa fulgte dog ikke deraf, at man ved Afslutningen af Traktaterne skulde ordne den ubetydelige Beskyttelse, der foresindes, paa en irrationel Maade. Man paastod rigtignok, at Beskyttelsen førte Kapitalen ind i falske Kanaler; dette var imidlertid ikke nogen nødvendig Følge. Beskyttelsen førte vel Kapitalerne ind i bestemte Kanaler; man maatte kun sørge for, at den førte dem ind i Kanaler, hvor de vilde virke nyttigt for Folkevellet. Den brutale Vægttold

havde nu ført Kapitalerne ind i Masseproduktionens falske Kanaler: det smagfulde og kunstneriske Arbejde nød ingen Beskyttelse, hvorimod grove og ordinære Varer gjorde det. Han ønskede ingen Udvidelse af, men kun en bedre Fordeling af den tilstedeværende Beskyttelse. — Af Beskyttelsesmænd talte endvidere Grothe og Haszler (Augsburg); af Frihandelsmænd Dr. Wolff (Stettin), Dr. Hertzka, Dr. Eras (Breslau) og Dr. Weigert (Berlin). Særlig Opmærksomhed vandt Dr. Hertzka, der bl. A. paaviste, hvorledes man i Tyskland og Frankrig udtaler Frygt for den engelske Konkurrence, medens England paa sin Side siger ikke at kunne udholde den tyske og franske Konkurrence. Den Handelsbalance, man opgjorde, beviste forøvrigt Intet: Udførselen af ædle Metaller fra England til Orient og Okcident tog de statistiske Lister f. Ex. intet Hensyn til, og overhovedet var de statistiske Opgivelser af en saa mangelfuld Natur, at der ikke kunne tillægges Paastanden om, at Indførselen saa stærkt overskred Udførselen nogen Vægt. Frankrig fremstillede man som et Mønsterland, og man fremhævede med særlig Forkjærlighed, at Milliardbetalingen var Grunden til, at Frankrig nød det store «Gode»: større Udførsel end Indførsel. Var dette rigtigt, behøvede Tyskland jo kun at lade sig slaa og lade sig betyngede med en betydelig Krigsskadeserstatningsudbetaling; saa vilde Tyskland jo ogsaa opnaa det nævnte mageløse «Gode»! De Herrer, der fremstillede Frankrig som Mønsterlandet, og samtidig opponerede mod Handelstraktaterne, burde mindes, at netop Frankrig havde givet Stødet til dem. Forøvrigt vilde nok Modstanden mod Handelstraktaterne pludselig svinde bort, — naar man blot brugte dem som et Middel til at sætte Tolden i Vejret. Østrig viste slaaende, hvorledes det netop er de Mægtigste og de Rigeste, der forlange Beskyttelse. Beskyttelsesspørgsmaalet var overhovedet et Magtspørgsmaal.

Efter at endnu Weigert havde haft Ordet, og bl. A. paavist, at de tyske Arbejdere netop ønske Frihandel, ikke — hvad Protektionisterne falskeligt paastaa — Beskyttelse, sluttede Debatten med, at to af Stöpel og Bück stillede — tildels protektionistiske — Forslag forkastedes med overvejende Flertal, hvorimod Kongressen med c. 130 mod 100 St. vedtog det

Lammers-Weigertske Forslag saalydende: «Ved det forestaaende Udlob af de med andre evropæiske Stater afsluttede Hlandels- og Skibsfartstraktater er deres Fornyelse alvorlig at efterstræbe fra tysk Side. Underhandlingerne maa gjælde Letteiser saavel af Indførselen som af Udførselen. Paa Grund af Traktaternes Talrighed er det menigslost at opstille en Lighed i de kontraherende Parters Toldsatser som almindeligt Forhandlingsgrundlag, og i det enkelte Tilfælde bør en saadan Lighed kun efterstræbes i Retning af den laveste Sats. Reglen maa, som hidtil, være, at alle de Toldbegunstigelser, Tyskland tilstaaer en enkelt fremmed Stat, udvides til at omfatte alle, og paa den anden Side maa Tyskland se at opnaa den mestbegunstigede Nations Rettigheder. Ny samkvemslettende Toldtraktater synes attraaelsesværdige, især med Rusland og de Forenede Stater.»

Det næste Punkt, der kom til Forhandling, var Spørgsmaalet om Jerntolden, — et Spørgsmaal, der i Tyskland sætter Sindene i heftig Bevægelse. Med dette Aars Udgang udløber den Kompromistid, som den tyske Rigsdag i 1873 indrømmede Jernindustrien: efter Loven af 1873 skal Jerntolden falde bort den 1ste Januar 1877. Nu udfoldes der imidlertid en krampagtig Agitation fra de Industridrivendes Side med det Formaal at sikre Jerntoldens Bestaaen endnu i en Række Aar. Opnaas dette Formaal, vil ikke blot en i og for sig uheldig Beskyttelse blive godkjendt, men der vil end ydermere indtræde Fare for, at denne de Industridrivendes Sejr kunde give Tysklands hele Toldpolitik et betænkeligt Stød og muligvis drive den over i en «beskyttende» Retning. Spørgsmaalet om Jerntoldens Ophør eller forsatte Bestaaen indeslutter altsaa i sig Spørgsmaalet om Tysklands fremtidige Toldpolitik; — dette er Grunden til, at der tillægges det en saa overordenlig Betydning. — Ved Diskussionen om Jerntolden paa Kongressen i Bremen forelaa der flere Forslag til Beslutning. Baare (Bochum) Repræsentanten for den westfalske Staalindustri, paastod at den tyske Jern- og Staalindustri umulig kunde overleve den nuværende Krise uden Beskyttelse, og at den var kommen i den sørgelige Forfatning, at den endog maatte betragte en Krig

som en for den gunstig Chance; en Ophævelse af den bestaaende Jern-told vilde være absolut dødbringende, og Taleren stillede derfor Forslag om, at en saadan Ophævelse «indtil Videre» udsattes. Efter nogen Diskussion blev imidlertid dette Forslag, til Beskyttelsesmændenes yderlige Forbitrelse, forkastet med 105 mod 137 St.*). Et Forslag af Dr. Eras om at udtale som almindelig Regel, at det er upraktisk at lade Loven fastsætte Tarifforandringer til fjerne Tidspunkter, og at det, i dette specielle Tilfælde, maa anses for ønskeligt foreløbig ikke at udføre de Toldbefrielser, der udtales i Loven af 1873, — et Forslag, der bl. A. begrundedes derved, at Jern-toldens Ophævelse under Jernindustriens nuværende særlig ugunstige Forhold muligvis kunde bidrage til at fremkalde en mod Frihandelen rettet Opinion — vedtoges heller ikke. Lige-saalidt vedtoges dette af Hirth (München) stillede Forslag: Skulde det efter anstillede omhyggelige Undersøgelser vise sig, at den tyske Jernindustri ikke kan bestaa uden en forbigaaende Statsunderstøttelse, saa maa man principielt foretrække direkte Tilskud fremfor en Toldbeskyttelse, fordi denne ikke tilsteder Hensyntagen til særlige Forhold, og fordi den, i de Tilfælde, hvor Understøttelsen viser sig at være undværlig, ikke blot paalægger Samfundet et uretfærdigt Offer, men ogsaa udsætter selve den lidende Industri for Fare. Derimod vedtog Kongressen følgende af Dannenberg (Hamborg), Stephan (Berlin), Wolff (Stettin), Gensel (Leipzig) og Witte (Rostock) indbragte Forslag: «I Betragtning af, at den tyske Jernindustri trykkede Tilstand ikke er enestaaende, men at næsten alle

---

*) Det er blevet oplyst, at af de 105 Beskyttelsesmænd, var de 100 Fabrikanter, Resten, o: en halv Snæs, «nationaløkonomiske Særlinge». Af de 137 Frihandelsmænd var c. 60 Handlende, Resten, c. 70, derimod Nationaløkonomer. Saaledes turde denne Afstemning godtgjøre, at det alt overvejende Flertal af Tysklands Nationaløkonomer fremdeles er Frihandelsmænd. Frihandelen har sin Støtte i hele den nationaløkonomiske Indsigt; Beskyttelsen maa nøje sig med Folk, for hvem de private Interesser ere væsenlig afgjørende, Folk, der paa en saadan Maade ere Part i Sagen, at de ikke ret vel kunne bruges som Dommere.

Landes Industrier befinde sig i en trykket Tilstand; i Betragtning af, at denne trykkede Tilstand er en naturlig Reaktion imod den forudgaaende overdrevne Anspændelse og forøvrigt er opstaaet under de nuværende Toldforhold, og at der erfaringsmæssigt paa saadanne Kriser følger et sundere Forretningsliv; i Betragtning af, at den tyske Jern- og Staalproduktions Export i Aarene 1872—75 er taget til med 81 pCt., medens den engelske Jern- og Staalexport viser en Tilbagegang paa 27 pCt.; i Betragtning af, at ikke Indførselen fra Udlandet, men tværtimod en umaadelig Overproduktion i Indlandet og den økonomiske Konkurrence, som de indenlandske Jernproducenter øve ligeoverfor hverandre, trykker Prisen paa deres Fabrikata, — erklærer Kongressen: en Forandring af den den 1ste Jan. 1877 i Kraft trædende Toldlovgivning er ikke tilstedelig.» Dette Forslags Vedtagelse forbitrede Beskyttelsesmændene i den Grad, at de med Støj og Larm forlod Salen.

Et Emne, der satte Lidenskaberne i mindre heftig Bevægelse, var det næste: Bør Loven bestemme Guld- og Sølvvarers Finhed? Diskussionen indleddes af A. v. Studnitz, der alt tidligere har gjort sig bekjendt ved et Skrift om denne Sag.*) Hr. v. Studnitz gjorde gjældende, at i alle de Lande, hvor Loven giver Forskrifter for Guld- og Sølvvarers Finhed, vise disse Lovens Forskrifter sig at være aldeles ufyldstgjørende, og der hersker stor Misfornøjelse med dem. Forelaa der overhovedet nogen Grund til at behandle Fabrikationen af de nævnte Varer anderledes end Fabrikationen af andre Varer? Man angav disse Varers Kostbarhed som Grund; men mange andre Varer, f. Ex. Ædelstene, vare ligesaa eller endnu mere kostbare, uden at Loven derfor ordnede den paagjældende Industri. Man anførte endvidere Publikums Mangel paa Sagkundskab og Evne til her at kontrollere; men mange andre Varer maatte Publikum i samme Grad købe paa Tro og Love. Man havde brugt tre Methoder ved Bestemmelsen af Finheden: den imperativ-præventive Kontrol, den fakultative og den personlige Kontrol. Den første bestod deri, at Loven bestemte den Finhed,

---

*) Jfr. Nationaløkon. Tidsskrift Bd. VI S. 208.

Guld- og Sølvvarer skulde have. Denne Kontrol var kostbar, og ofte generende for Publikum og Industrien. Den fakultative Kontrol gav Fabrikanten Ret til at faa sin Opgivelse af Finheden prøvet ved Staten og faa den attesteret ved Statsstempel; Staten overtog altsaa en Garanti, der kunde misbruges paa en meget betænkelig Maade. Den personlige Kontrol bestod i Fabrikantens Forpligtelse til at paatrykke Varerne sit Firmastempel og Angivelse af Finheden; men heller ikke denne Kontrol indeholdt nogen Sikkerhed; Bedrageri var vanskelig at opdage, og fandt navnlig Sted med Hensyn til simple Varer, hvor Ingen gjorde sig den Ulejlighed at foretage en Prøve. Der var ogsaa mange Varer, som aldeles ikke kunde stemples, f. Ex. Filigranarbejder, Perler og saadanne Varer, hvis forskjellige Dele vare af forskjellig Finhed. Dertil kom, at Stempling af ydre Grunde ofte var mislig. Det var betegnende, at de tyske Varer paa forskjellige Steder i Udlandet blev foretrukne, netop fordi de vare fritagne for Stemplingen. Taleren anbefalede derfor følgende Forslag: «Lovens Forskrifter om Guld- og Sølvvarers Finhed beskytte ikke Publikum mod Bedrageri og hemme — selv i deres mildeste Form — Fabrikationen; de ere derfor forkastelige». Forslaget mødte imidlertid Modstand i Forsamlingen, og det forkastedes sluttelig, hvorimod der vedtoges et Forslag af Gonsel og Kirbach (Plauen), hvorefter Loven bør paabyde, at Guld- og Sølvvarer bør forsynes med Firmamærke og Angivelse af Finhed.

Efter at Forsamlingen uden Debat og enstemmigt havde vedtaget nogle Forslag af Baron v. Kübeck (Wien) om den nationaløkonomiske Betydning af Forholdet mellem Jernbanernes Bygningsomkostninger og Driftsomkostninger, gik den over til Hovedspørgsmaalet: Bør Staten opkjøbe de tyske Baner? Regeringsraad, Dr. V. Böhmert, der indledede denne Sag, omtalte, hvorledes dette Spørgsmaal, der havde fremkaldt en saa voldsom Bevægelse, skyldte dels indre, dels rent ydre Grunde sin Fremkomst. Allerede Rigets Forfatning, der gav Staten et Tilsyn med Jernbanevæsenet, havde maattet give Stødet hertil; dertil kom nu i den nyere Tid Klagerne over saa mange Misligheder ved Banevæsenet,

saavel som de slette Erfaringer, man ogsaa her havde gjort med Aktieselskaberne, og dette havde — i Forbindelse med et mere eller mindre stærkt socialistisk Træk, der gaar gjennem Nutiden, — ført paa den Tanke at afløse den fri Konkurrence, der ikke havde fjernet Mislighederne, med Statsvirksomhed; den offentlige Side ved Jernbanevæsenet, de offentlige Interesser vare traadte i Forgrunden. Taleren var for sit Vedkommende Tilhænger af Privatvirksomheden, og foretrak en god Privatdrift fremfor Statsdrift, og det forekom ham, at Englands Exempel godtgjorde Fordelene ved ikke at ordne Jernbanevæsenet skablonmæssigt. Spørgsmaalet: Statsbane eller Privatbane? burde besvares efter de konkrete Omstændigheder. Taleren berørte, hvorledes det foreliggende Spørgsmaal var blevet gjort til et politisk, hvorved dets Besvarelse i høj Grad vanskeliggjordes; Indblandingen af det politiske Moment havde bidraget til at forkvakle Sagen. Det tyske Riges Opkøb af samtlige tyske Jernbaner vilde være en Kæmpeopgave; Projektet herom var en ren Doktrin; ingen Storstat havde givet Doktrinen om udelukkende Statsbanedrift praktisk Godkjendelse; kun enkelte mindre Stater og Mellemstater havde set sig foranledigede til at indføre Statsbanedriften. Man burde ogsaa mindes, at vi endnu befandt os midt i Banebygningsperioden, og at vi burde vogte os for at skræmme Privatkapitalen. Det gik ikke an uden Videre at parallelisere Jernbaner med Landeveje og Gader; her var dog væsentlige Forskjelligheder tilstede; Jernbanerne vare Kunstveje, som ikke Alle og Enhver kunde benytte. Var Taleren saa doktrinær, som man beskyldte ham for at være, vilde han ønske, at Tyskland vilde prøve paa at udføre Projektet om Banernes Opkøb; England og Frankrig ønskede jo, at Tyskland skulde gjøre Experimentet, men vare for forsigtige til selv at indlade sig paa Sligt. Projektet vilde være i højeste Grad farligt for Rigets Finanser. Elberfelder-Planen om at ordne Sagen som et stort Aktieforetagende lignede en Gründergeschäft og vilde neppe finde Anklang for Øjeblikket. Taleren var forøvrigt ikke nogen Tilhænger af et absolut *laissez faire*, men ønskede, at Tyskland, som England, vilde ordne de enkelte opstaaende Tilfælde ved Speciallove. Det tyske Jernbanevæsen led af store Mangler, navnlig Usikkerhed

og Forkvaklethed i Tariferne, der snarest burde afhjælpes; men Planen om Jernbanernes Opkøb var altfor vovelig, foruden af de alt anførte Grunde, fordi den neppe vilde tilstede en tilbørlig Hensyntagen til de lokale og provinsielle Interesser, til Konjunkturerne paa Verdensmarkedet osv. Istedetfor at udstede en almindelig Jernbanelov burde man ved Speciallove se at ordne Tarifvæsenet, dog ikke saaledes, at Tarifsatsernes Højde sloges fast, men saaledes, at der gaves Forskrifter om Tarifernes Offenliggjørelse, Minimalvarighed, Forandring og Ophevelse osv. Jernbanelovgivningen burde beskytte de offentlige Samkvemsinteresser, sikre de bestaaende Stats- eller Privatbaners Existensevne, og lette Fusioneringen af adspredte Jernbanelomraader saavel som den yderligere Udvidelse af Jernbanenettet. I Overensstemmelse med disse Udtalelser stillede Indlederen Forslag. — Som Ordfører for Modpartiet optraadte Prof. A. Wagner (Berlin). Prof. Wagner hævdede, at Spørgsmaalet ikke var: Statsbane eller Privatbane?, men: Statsbane eller Aktiebane? Manglerne ved Aktiedriften vare iøjnefaldende; Aktiebanelne anlagdes ikke, fordi der var Trang til dem, men udelukkende pr. Spekulation. At Statssystemet skulde hindre Jernbanevæsenets videre Udvikling, derved at Privatkapitalen skræmmedes bort, troede Taleren ikke; i Preussen havde Privatkapitalen udsøgt sig de bedste Linjer, og overladt Staten de sletteste; den vilde vistnok heller ikke fremtidig overtage lidet rentable Sidelinjer, men overlade disse til Staten; med Hensyn til Tilvejebringelsen af Kapital var Staten forøvrigt ikke stillet uheldigere end den Private, men ganske paa samme Maade. Staten hverken byggede eller forvaltede dyrere end de Private. Indrømmede man, at Privatsystemet medførte en skadelig Splittethed, og anbefalede man Fusionering som Middel herimod, saa maatte Taleren hævde, at Fusioneringen førte fra Scylla i Charybdis: man skabte herved Stater i Staten, hvilket var farligt. Viste det sig nu, at betydelige Statsindgreb ogsaa da blev nødvendige for at tæmme og tøjle Staterne i Staten, saa vilde de mindre Baner lide derunder, og det vilde være langt simplere og retfærdigere at gjøre hele Jernbanevæsenet til Statsanliggende. Frankrig, Østrig og andre Lande havde forbeholdt sig Hjem-

faldsret til Baurerne, og vilde, naar de engang uden Omkostninger kom i Besiddelse af dem, være i Stand til at yde Industri og Handel væsentlige Lettelser; dette var ikke Tilfældet i Tyskland; derfor burde man allerede nu sørge for, at Baurerne overførtes i Rigets Besiddelse, og ved Amortisation af Kjøbesummen i Mellemtiden burde man sørge for at sikre den tyske Industris og Handels Konkurrenceevne. Frygtede man en Statsomnipotens, saa var denne dog ikke nær saa farlig som den overdrevent store Privatkapitals Magt, der ikke lod sig tæmme ved Loven. Efter hans Mening talte de vigtigste principielle Grunde for Stats-, imod Privatbanen; desuden burde alle Objekter, der kunde henføres under Begrebet Vej, tilhøre Samfundet, Staten. I Jernbaneforhold virkede den fri Konkurrence ikke paa en for Publikum heldig Maade; Staten var derimod i en saadan Stilling, at den kunde drive Driften saaledes, at den kun afkastede en beskedent Rente, hvad alt var Tilfældet i Post- og Telegrafvæsenet. Taleren kunde sammenfatte sine Anskuelser i følgende Sætninger: Af principielle og praktiske Grunde bør Jernbanerne, navnlig disses Hovedlinjer, som Nutidens vigtigste offentlige Kommunikationsmiddel, ejes af Staten; den moderne Kulturstats Opgaver paa Kommunikationsvæsenets Omraade paa hvile det tyske Rige; kun tilfældige historiske Aarsager, navnlig af finansiell og politisk Natur, have taget Jernbanevæsenet fra Staten og ikke uden betænkelige Følger henvist det til Spekulationen og Privatindustrien; disse Aarsager virke nu ikke længere, og Planen om Baurernes Opkjøb ved Riget lader sig paa en for alle Vedkommende hensigtsmæssig Maade finansielt udføre; af økonomiske og politiske Grunde er det ønskeligt, at Privatjernbaneaktierne, Prioritetsobligationerne og de enkelte Staters Gjældsforordninger forandres til Andelsbeviser paa en fælles Rigsgjæld; Rigsbanesystemet vil heldigst løse Tarifsørgsmaalene; de økonomisk og social-politisk betænkelige Fusioner af smaa Jernbaneadministrationer til store ere neppe at tilraade. I Betragtning heraf foreslog Wagner: •Kongressen udtaler: 1) Planen om de tyske Baurers Opkjøb ved det tyske Rige er overhovedet at betragte som en principielt rigtig Jernbanepolitik, fordi Statsbanesystemet derved anerkjendes som det nødvendige.

2) Det er ogsaa den bedste Maade, hvorpaa Rigsforfatningens Bestemmelser om Jernbanevæsenet kunne udføres. 3) Overførelsen af de preussiske Statsbaner til Riget vil være at betragte som det første vigtige og rigtige Skridt henimod denne Plans Virkeliggjørelse.* — Efter at de to Indledere havde talt, fik Prof. Nasse (Bonn) Ordet for at motivere et af ham i Forening med Brentano, Roggenbach, Gensel, Kirbach og Ludw. Wolf indbragt Forslag. Dette Forslag gik ud paa, at der for Tiden ikke skulde tænkes paa noget Opkøb af Banerne, i Betragtning af at Umuligheden af ved Lovgivningsforanstaltninger at fjerne de bestaaende Misligheder ikke er godtgjort; at Splittetheden i det tyske Jernbanevæsen kan rettes ved Forening af flere Jernbaneadministrationer; og at Erhvervelsen af de tyske Baner har økonomiske og politiske Farer, der langt kunde opveje de mulige Fordele. Nasse indrømmede de tilstedeværende Misligheder, der navnlig skyldtes Splittetheden, men benægtede, at man af den Grund burde søge sin Tilflugt til noget saa tvivlsomt og usikkert og uprøvet som Rigsbaneprojektet. Naar man mente, at Statsbanesystemet bedre varetog det Offenliges Interesser, maatte han gjøre opmærksom paa, at de fiskale og finansielle Interesser altid trængte de offentlige i Baggrunden: Statsbanerne havde jo været de første til at indføre Tarifførhøjelsen, og dette var ganske forklarligt. Netop paa de preussiske Statsbaner var Tarifkonfusionen størst. Konflikter mellem de enkelte Rigsstater vilde vanskelig undgaas. Pengemarkedet vilde blive sat i en allfor voldsom Bevægelse; de vildeste Spekulationer vilde blive fremkaldte. Rigsbaneprojektet var overhovedet baade i økonomisk og i politisk Henseende saa farligt, at der foreløbig ikke burde tænkes paa det. — Geh. Komm. Raad Stephan (Berlin) tilraadede, at stille Sagen i Bero indtil Videre. — Dr. Emden (Hamburg) var baade af theoretiske og praktiske Grunde for Rigsjernbanen, og mente, at Tyskland var saa kraftigt, at det nok kunde prøve paa et Foretagende, selv om andre Lande ikke først havde forsøgt det. Da Rigsbaneprojektet imidlertid endnu ikke var blevet fremsat og udviklet paa nogen fuldstændig Maade, da dets Væsen og Natur endnu ikke ret kjendtes, foreslog han, i

Forening med Lammers og Meier, at Kongressen endnu ikke tog nogen Beslutning i denne Sag. — Et lignende Forslag stilledes af Feuerstein. — Derimod stillede Dietzel et for Jernbaneprojektet gunstigt Forslag. — Andre Forslag indbragtes af Schück og af Eras, Sidstnævntes bestemt fjendligt imod Projektet. — Ved Afstemningen forelaa der ikke mindre end 8, tildels temmelig udførlige, Forslag til Beslutning. Intet af dem formaaede imidlertid at samle Kongressens Flertal om sig. De Forslag, der kun gik ud paa at udskyde Sagen indtil Videre, mødte Modstand hos alle dem, der overhovedet havde en positiv Mening. Og det, der blev tilbage af de øvrige Forslag, reducerede sig til følgende to smaa Sætninger (af det Böhmer'ske Forslag): «En snarlig Afhjælpen af det tyske Jernbanevæsens Mangler, navnlig Tarifernes Usikkerhed og Forvirrethed, er paatrængende nødvendig»; «de hidtil gjorte Forsøg paa ad Lovens Vej at ordne Jernbanevæsenet have ikke været i den Grad udtømmende, at en Ordning ad Lovens Vej nu skulde betragtes som umulig.»

— Den økonomiske Videnskab har i Avgust lidt et Tab, som ikke saa let forvindes. Wolowski — en af Frankrigs mest begavede og overhovedet en af Nutidens mest fremragende Økonomer — er død Natten mellem den 14de og 15de Avgust 1876, 66 Aar gammel.

Wolowski fødtes i Warsjov 1810. Hans Fader havde været Formand i den polske Rigsdag. I Revolutionen af 1830 tog han virksom Del. Kort efter forlod han sit Fædreland og blev Legationssekretær i Paris. Frankrig blev nu hans andet Fædreland, og i 1834 blev han naturaliseret som Franskmand. Han ægtede en Søster til Léon Faucher, den berømte Nationaløkonom og Finansmand.

Wolowskis Navn er knyttet til mange af de vigtigste økonomiske Spørgsmaal i Frankrig. Han var i Frankrig en af de Første, der paaviste Fordelen ved Hypothekbanker, og af hele Hypothekvæsenet indlagde han sig store Fortjenester. — I Forbindelse med hans Arbejder i Bankvæsenets Tjeneste staa hans Skrifter til Møntspørgsmaalets Belysning. Det er en bekjendt Sag, at han var en af Dobbeltfodens varmeste og mest utrættelige

Forsvarere. Det er jo muligt, at han her har helliget sig en slet Sag; dette være som det vil, — sikkert er det, at han har forsvaret sin Sag med et ganske ualmindeligt Talent, og hans Forsvar for «Kompensationssystemet» turde — hvad enten man godkjender det eller ej — vidne om langt betydeligere aandelige Kræfter end de Michel-Chevalier'ske lidet dybtgaaende Ræsonnementer. — Ogsaa for Indkomstskatten har han kæmpet, hidtil dog uden Held. Efter Frankrigs Ulykker 1870—71, da det fremfor Alt kom an paa en sund og fornuftig Finanspolitik, begav han sig til England, for dér at studere Indkomstskatten. Han rustede sig her til en Kamp mod det indirekte Skattesystems Uretfærdigheder. I Nationalforsamlingens Møder den 22de—27de December 1871 kæmpede han med Talent, men forgæves, mod Thiers's og Pouyer-Quertiers Ufornuft.

Wolowski, der var eller havde været Medarbejder af mange af de mest ansete Tidsskrifter og Blade, har udgivet en stor Mængde Skrifter, navnlig til Belysning af Finans-, Frihandels-, Kredit-, Bank- og Møntspørgsmaal. Derhos har han oversat flere betydelige Værker, navnlig Roschers. — Han var Professor ved «Conservatoire des arts et métiers», Medlem af «l'Académie des sciences morales et politiques», samt Medlem af adskillige andre lærde Selskaber. — I 1848 valgtes han til Medlem af den konstituerende, og i 1849 til Medlem af den lovgivende Forsamling. Statskupet fik ham til at forlade det politiske Liv, til hvilket han først vendte tilbage i 1871, efter Republikens Proklamering. I 1875 valgtes han til livsvarig Senator. — Som Taler var han i Besiddelse af ikke almindelig Dygtighed; han talte godt og gjerne, og det parisiske «Société d'économie politique» har i ham tabt en af sine flittigste Talere. Som økonomisk Forfatter vandt han et betydeligt Forspring fremfor andre franske Skribenter i den Omstændighed, at han var fortrolig med fremmed Sprog og Literatur.

— Casimir-Périer, død den 8de Juli 1876, 65 Aar gl., er ganske vist nærmest bekendt som Politiker, men har dog ogsaa udgivet ikke faa økonomiske og finansielle Skrifter. Han har saaledes skrevet om «Beskyttelsen af Agerbruget og Korn-

lovene», «Traktaten med England» (1860), «De kooperative Selskaber», «Kejserdømmets Finanser» (1861) osv.

— Et af det parisiske Société d'économie politique's mere fremragende Medlemmer, de Franqueville, er død den 29de August 1876, 67 Aar gl. Anset Jernbanemand. Som Økonom er han bl. A. fordelagtig bekendt ved sit store Værk: «Du régime des travaux publics en Angleterre».

— England har for nogle Maaneder siden mistet en af sine frugtbareste Forfatterinder, hvis Navn for en Menneskealder siden nød en ikke ringe Anseelse ogsaa i den økonomiske Verden. Miss Harriet Martineau er død i Birmingham den 1ste Juli 1876, 74 Aar gammel. Miss Martineau (— af fransk Herkomst, som Navnet antyder; hun nedstammede fra Forfædre, som Ediktet af Nantes havde fordrevet fra Frankrig til England —) led fra sin Barndom af et svagt Helbred og en Døvhed, der tvang hende til at foretrække Bøgenes Selskab fremfor Menneskenes. Hendes første Skrifter behandlede religiøse Emner; hendes sidste søgte at popularisere Auguste Comtes Filosofi. Desforuden har hun skrevet en stor Masse Fortællinger, Noveller, Rejsebeskrivelser, historiske Værker osv. osv., og har overhovedet udfoldet en ganske overordenlig stor Produktivitet. I sine tidligere novellistiske Forsøg var hun, som hun selv siger, ganske ubevidst af sin Medfølelse med de arbejdende Klasser bleven ledet til at behandle økonomiske Emner; men det var dog først hendes «Illustrations of political economy», der skaffede hende Plads blandt Nationaløkonomerne. De nævnte «Illustrations» gjorde i sin Tid overordenlig Lykke og blev oversatte paa flere Sprog. Ogsaa paa Dansk har David overført nogle af dem, under Titelen «Nationaløkonomiske Noveller» (1834—38). De fandt en meget betydelig Udbredelse, navnlig i Kredse, der ellers ikke give sig meget af med nationaløkonomisk Lektüre, og det er med Rette blevet fremhævet, at Miss Martineau har gjort Sit til at bane Vejen for Cobden og Antikornlovsmændene.

A. P.